

ANY III.

BARCELONA 31 D'AGOST DE 1905.

Núm. 62

Els èxits dels partidaris de l'afinitat

Mort de La Renaixença—Desprestigi de la Unió

Aparentment estava tot enllestit; l'acort de algunas entitats de Barcelona de concórrer a las eleccions y la publicació de la Circular aconsellant a las associacions adheridas a la Unió que apoyessin las candidaturas regionalistas, donava dret, als aspirants a diputats, a creure que'ls de la Lliga Regionalista n'encasillarian algú per Barcelona, tant sols fos en paga als serveys prestats als regionalistas al declararlos afins del catalanisme. Amb aquesta creencia, que pot dirse era convenciment, se nomenà una comissió pera que anés a exposar als regionalistas els esmentats acorts, demanant-los, en justa correspondència, que'ls donguessin un lloch pera algun company. Mes las cosas anavan de malborràs y ni aixís pogueren lograr els seus desitjos. Tots aquells sacrificis fets, tota la abnegació dels radicals, tota aquella serie de contorsions polítiques guanyadas pam a pam amb una constancia digne de millor causa, tota aquella evolució preparada amb tant de temps y amb tanta paciència s'els fongué en un instant. N'hi hagué prou amb una conferencia política donada a Arenys de Mar y en la que s'exposaren els perills de la lluita electoral y las diferencias entre catalanistas y regionalistas pera que aquets diguessin a n'aquella comissió de que'ls parlava: un altre dia germans que per are no'ls ne podem fer de caritat.

El sant s'els havia girat d'esquena y, amb tot y que'ls de la Unió feren tot lo humanament possible, pera guanyarse la voluntat dels que feyan eleccions, (fins vulnerant acort d'Assambleas) els regionalistas tingueren prou valor pera pagarlos la venta del criteri tradicional de la Unió Catalanista am un: Deu vos fassi bé germà.

El pretext pera no incloure'ls en candidatura fou aquesta vegada la conferencia donada a Arenys de Mar, però la verdadera causa era que'ls regionalistas acceptaven tants vots com els donguessin perque may venen malament y sempre'n faltan, lo que no falta y sempre destorban son els aspirants a diputats perque d'aixó ne tenen de sobres.

La resposta dels afins feu sortir de tino als novells evolutius y plens de santa indignació y sense capir la verdadera causa d'aquella resposta las emprengueren contre la llivertat que tot hom té d'exposar son criteri respecte a procediments y convocaren un Concell General extraordinari pera privar a n'ells individus de la Unió de dir res contre els procediments electorals. Prou tractarem de ferlos veure que atentaven contre una llivertat que tothom respecta; prou demostrarem que amb tot y que l'Assamblea de Tarrasa permet (atenentse a n'el seu articulat), concórrer a la lluita electoral, no per aixó vol dir que's privi de pensar que aquets proce-

diments son inútils y perillosos; prou els citarem exemples y més exemples de prédicas y escrits, fets pels mateixos que'ns negavan aquet dret, y posteriors a l'Assamblea de Tarrasa, a n'els que se combatían els procediments electorals; prou els advertirem que de aprovarse y seguirse aquella conducta tirànica la Unió s'aniria poch a poch desfent: pogué més el despit dels aspirants a diputats que l'amor a las idees y, ferits per el nou fracàs que no s'esperavan, cegos d'odi y plens de ira, esbravaren la seva indignació declarant solemnement l'afinitat entre regionalistas y catalanistas y privant a n'els adherits de fer actes que representessin oposició a n'aquesta conducta.

Nosaltres que vejem ben clar la perturbació política que aixó portaria, tot reservantnos la nostre llivertat d'acció, protestarem de semblants acorts y prometerem no intervenir pera res dins de la Unió mentres subsistís aquell despòtich criteri.

Mentrestot aixó passava dins de la Unió Catalanista, La Renaixença, inspirada per aquells senyors mateixos, feya el caldo gràs als aspirants a diputats a corts. La campanya de Badalona, mencionada en un article anterior, prenia un caràcter tan escandalós que feya pena llegirla en aquelles planas. Y tant entusiasmat estavan els seus autors que al entrar l'Aldavent de director interi de La Renaixença per ausencia d'en Botet y Sisó, un individu que segons se deya l'havian de presentar per candidat per el districte de Badalona-Granollers, y allavors president de la Unió, al veure que l'Aldavent no permetia aquells escandols, envià una carta al administrador dient que's donava de baixa de La Renaixença mentres l'Aldavent ocupés el carrech de director, cosa que prova que'ls que mes han parlat de personalismes han sigut els que mes us n'han fet. Ells dins del seu cervell empetitit per las miserias no comprenen altres diferencias que las diferencias personals, per aixó no capeixen el nostre criteri consequent y ens atribueixen els movils que a n'ells els guian: els personalismes.

D'aquella feta, avuy un demà un altre, anaren sortintse de la Unió una colla de socis individuals y colectius que amb pena y sentiment vejerem com aquells mateixos que tant habian renegat de certs procediments y tant mal habian dit dels regionalistas, atian a la Unió Catalanista cap una política suicida, donant aixó per resultat un aclaparament moral que's tradueix en la falta de foras, energias y activitats que tant habian caracterisat a la Unió. Y si a tot aixó hi ajuntem la negligencia, aumentada molt per el despit, de un home que pel carrech que ocupava tenia la obligació d'esser un xich mes correcte en certas cosas, trovarém l'explicació de la retirada de molts personas que fins allavors habian dedicat totas las sevas facultats al servey de la Unió. Y com que no m'agrada dir las cosas a mitjas explicaré un dels fets que'ns obligan a parlar d'aquesta manera.

Poch després del Concell General extraordinari

avans esmentat, l'Associació Popular Catalanista, demanà al Centre Escolar Catalanista el seu valió concurs pera organitzar una tanda de meetings al objecte de protestar del decret d'en Dato sobre Reformas del Notariat, demanda que fou corresposta pels socis del Centre prometentnos ajudar campanya tan patriòtica amb totas las sevas foras. Organisats ja els primers meetings y avants de celebrarsen cap, el president del Centre Escolar sapigué oficiosament per un confident de la Junta Permanent que'l president de la Unió esta va un xich molestat per l'avinensa que feya el Centre amb una entitat com l'Associació Popular que tant s'havia significat per son criteri contrari a las conxorras. Estranyat per tal noticia anà a parlar amb el president de la Unió a fi y efecte de saber si la nova era certa y quins eran els seus motius, y amb mes estranyesa encare vegé que, tot fingint indiferencia, anuncià qu'enviaria un delegat de la Junta Permanent amb ordre de suspndre el meeting segons lo que diguessin els oradors. De manera que'l despotisme d'aquell Czar de cartró deixava enrrera el despotisme del Czar autèntich. Lo que no feya el Govern central ni els seus delegats, volia ferho el president de la Unió Catalanista y, al delegat que'l governador ens enviaba, n'hi havíam d'ajuntar un altre amb ordres mes severas: el delegat de la Unió que venia a fiscalisar el nostre grau de catalanisme y portava la patriòtica comanda de suspndre l'acte.

Tornem a la cuestió de criteri y deixem las petitesas de banda. Las novas orientacions seguidas per la Unió y La Renaixença feren que cap de las duas entitats tinguessin personalitat propia ja que anavan a remolch dels afins, y els seus adherits y subscriptors se dividiren en duas collas: uns partidaris y altres contraris. Els primers pensaren que per aigua val mes anarhi a la font y sabent qu'els regionalistas eran els mestres d'aquella política desfilaren cap aquell camp polítich o se subscribiren a La Ven de Catalunya. Entre'ls segons o sigui contraris a n'aquell modo de procedir, n'hi havia uns que eran partidaris de anarho aguantant amb la confiança de que un dia las cosas cambiarian y la Unió y La Renaixença tornarian a sostenir el criteri que tant els habia caracterisat, y altres que sense mica de confiança aconsellavan abandonarho tot de una vegada. El resultat de tot aixó fou que la Unió anà perdent el prestigi y La Renaixença, perdia prestigi y subscripcions.

De lo primer podían prescindirne perque no es per ells article de primera necessitat, però de lo segon no y al veure que'ls cabals minvaban y las subscripcions disminuían se convocaren Concells Generals d'Accionistas pera tractar de la marxa de La Renaixença. No vuy portar al públich l'espectacle qu'en cada un d'ells se donà sols faré constar que després de molts discussions y després de molts prometenças s'apoderaren del periòdich amb el compromís de ferliho reviuire.

El resultat tot hom el sab: *La Renaixensa* seguí el criteri dels partidaris de l'afinitat i amb aquella política d'estirar i afuixar morí en mans dels qui, perduda la carta de navegar, han lograt malmetre dos organismes robustos i plens de vida.

J. M.

N'Emili Vilanova

De las lleys de la naturalesa la més terrible de totes es sens dubte la de la mort. Darrerament ens ha arrebatat d'entre nosaltres el distingit literat i ferm company de causa Emili Vilanova, gloria de les lletres patries.

Quin dels aymants de la literatura catalana no haurà sentit en el fons de l'ànima la seva sobtada desaparició? Y no dich sobtada perquè no preveýessim aquest fatal desenllas, no: que prou be sabíam que la malaltia que de temps llavors aqueixava era d'aquelles que obran traïdorament, que van fent el seu fet fins a arribar a agotar las foras del que las sofreix. Sino perquè creyem per sa apariència que'n tenia encare per poder aguantar uns quants anys més.

Per xó are el desengany ha estat mes fort per nosaltres al comprendre que, si be exteriorment es mostrava sempre jovial y alegre, interiorment sofria y callava; potser per no ter sofrir als altres.

Sas obras mes conegudas son: *No n'hi ha altre*. Cuadro de costums premiat l'any 1887 en lo certamen «La Misteriosa». *Del meu tros*. Escenes casulanias de carrer y de mes enfora. *Lo nostre pa*. Premiat en lo certamen literari de Sant Martí de Provensals l'any 1880. *Cuadros populars*, *Gent de Casa*, *Plorant y rient*, *Las Bodas de'n Cirilo*, *Colecció de cuadros* y *L'Asé de l'hortolá*.

També te un quadret de costums populars titolat: *Los petits sayons* y que fou premiat en los Jochs Florals de Barcelona l'any 1882. En 1879 signé secretari de dita institució.

Pels noms de las obras es compren desseguit qu'era un psicòlech de la Barcelona franca y quieta, d'aquella Barcelona ruberta de bonas costums, en las que amo y treballador fraternisaven continuament. Un enamorat de la Barcelona casulana, de sos carrers tortuosos ahont hi endevinava els idilis que una centuria enera hi devían haver tingut lloch.

Per xó en todas sas obras s'hi descubreix aquella alegría espontánea barrejada ab un agre-dols de misticisme y el copet dramàtic que vos arriba al cor, tornant desseguida (després d'avernos donat un susto com deya ell mateix) a empendrer el camí qu'havia deixat, es a dir, el de la broma y procurant que tot acabés be y no hi hagués cap desgracia personal.

Si are no escrivia tant com avants, aixó obedia segurament a no saberse avenir als nous virarans que la literatura, no solament catalana sino de tot lo mon ha emprés, y temia que's *avensats* el titllessin d'enderreir y casulá, com s'havien atrevit a ferho ab el respectable prohóm del catalanisme en Pere Aldavert y ab quasi tots los de la seva época, a qui devem el renaixement de la causa catalana.

Si la tasca d'en Vilanova es brillant com a literat també ho es com a polítich. No era d'aquells que's deixan portar per la corrent com a bens ab el sol pensament de que algún dia potser podrán figurar. Al contrari, sempre havia volgut esser el darrer en obtenir cap càrrech (que tots els creya massa enlayrats per ell) y el primer en tractanse de sacrificis. No era aymant de buscarse antipatias, pro si venían a causa de son modo de pensar las acceptava ab serenitat. Ell fou un dels que junt ab nosaltres, varen firmar la protesta en contra de la celebració de l'última assamblea feta aquí a Barcelona y convocada per l'Unió Catalanista.

Y també va esser dels que fins a última hora havia figurat entre las llistas de socis de la Lliga de Catalunya, entitat que com tothom sab porta una llarga y brillant historia catalanista.

Al morir ell, ha mort, no un catalá honrat per Catalunya, sino un fill honorador de la seva patria.

S. F.

Esperant la comedia

Aviat tornarem a serhi. Sembla que hi ha necessitat de remoure, de tant en tant, tot el llot, tot lo més pe-

sat, tot lo baix, de las capas socials. La transparent superficie de las ayguas s'enterbolirà altra volta, y tota classe d'animalots subterranis de serps verinosas, de granotas de veu inarmónica, de galapats babosos, ab tota impudència's passejarán a la llum del sol. Tot quedarà desviat, falsejat, escarnit, per uns quants dias. Fins els aucells de veus melódicas haurán d'emigrar, solzament solcarán l'ayre las sinistras aus de presa.

Sens dubte es en aytals dias que's podrán estudiar ab mes profit, ab mes interés, a certs homes que sempre s'amagan darrera d'una espessa capa de virtut y moralitat.

Si's té prou independència, si's tenen els ulls ben clars, ben educats y ls oídos fins, las épocas electorals oferixen inapreciable material d'estudi, may se veuen als homes polítichs y no polítichs que intervien en el joch, mes descarnats, mes tal com son, y perque no dirho? en mitj de l'astúcia, de l'afany d'enganyar, apareixen mes sincers. En aquet temps tenen el valor del mal, de las baixas passions, dels instints depravats. Per aixó interessa son estudi.

Tenen una mena de llibertat d'esperit, una despreocupació, un desvergonyiment tant gran que alguns que en temps normal se presenten escudats ab una doble capa de moralitat, fan actes tant baixos que la gent no té altra explicació del fenómeno que dir: exigencias electorals.

Confesso que tenen la voluntat de conseguir un fi y que apelan a tots els medis, per aixó, per mes que ells no vulguin, esdevenen inmorals, cumplint aquella maquiavélica maxima de que'l fi justifica'ls medis.

Mes no es aixó lo degradant (tots els grans homes, tots els que veraderament han volgut una cosa, fins els mes grans predicadors de moral, han fet cas omís de la moralitat dels medis); lo degradant, com dich, lo digne de menyspreu es lo miserable del fi y lo miserable y cobart dels medis.

Y quan se pensa conseguir aixéix fi—l'enlayrament d'un home a la investidura de diputat—un engranatje mes de la monstruosa màquina del estat, per mes que sigui d'oposició—ja ningú hi creu—un home que sempre o quasisempre està lligat ab afils invisibles pero fermes als poders directors a quins combat en apariència, compromés de mil maneres diferents ab entitats y electors que han ajudat a pujarlo, lligat fins ab sos mateixos enemics, seduhit per sa vanitat, per son afany de figurar, o esclau de necessitats d'ordre económic, no *escullit* entre lo millor pel caràcter y pel talent, un home aixís no té las condicions, l'independencia necessaria, pera portar a terme una acció enérgica, dura y positiva.

Generalment el candidat està a l'alsada de sos electors; de pobles que entregan el cens a qui'n darà mes, de societats católicas que tractan en concell (puch probharlo) de votar al candidat que'ls dongui unas centas pessetas que'ls faltan pera las obras de son hostatje social, sent els candidats polítichs diametralment oposats, de católics que inventan sofismas—ay! que sempre han fet lo mateix—pera aprofitarse de la cooperació de elements, declaradament ben contraris, agrupacions polítichs de tendencias ben oposades que s'ajudan en un districte y en l'altre se combaten a sang y foch.

May acabaríam. Todas las paraulas, todas las ideas que signifigan alguna cosa, tot lo que mereix respecte y veneració, es remenant, putinejat, fet servir per tapar las mes baixas concupiscencies, se fa un abús imperdonable de lo mes digne, de lo mes noble.

Eleccions! Quin bagatge d'afemellament, de disputes de safreix, de renyinas de malmallera, de discursos de taberna, de neurosisme, de petits odís porten en son si. Si fins hi manca'l valor, si las barallas no son barallas, haurían d'esser mes tempestuosas, mes crudels, mes sagnantas, potser en sas runas s'hi trobaria alguna cosa!

En els pobles, sobre tot dels districtes que ha d'haberihi llyutta empenyada, s'en parla durant una pila de dias; al foraster que fugint de la ciutat busca la tranquillitat el reben ab la mateixa pregunta, que'n sab de las eleccions? o alguna altra semblant, explican totes las peripecias dels preparatius, discuteixen amb calor y fins hi fican cullerada aquells que no'ls hi va ni'ls hi ve—perqué—ls pobles viuen aburrits, tot està malmés dintre'l seu cor, no tenen significació, sentit de la vida, no sabem hont dirigir l'esguart, son buyt y per aixó temen el buyt; la soletat, s'espantan a si mateixos, per aixó, buscan un narcotich, una divertida borratxera, una distracció, per aixó, esperan ab fruició l'espectacle

ridicul, de petites emboscadas, de traydorias, de mil peripecias dels dias d'eleccions.

A. SAYÓS.

Per l'obra filològica

nions filològiques, en lloch de presentarles al dit Congrés.

Lo tema que pensavam es el següent: «Colocació de la particula *ment* quan s'ajunen dos adjectius que ab dita particula formen adverbis», lo qual anem a explicar de la manera mes breu y senzilla que sapiguem.

En aquet punt, les llengües italiana y francesa tenen una sintaxis propia, l'castellà'n té una altra de peculiar, y l'català'n té una d'especial, diferent de les anteriors. Donchs practiquen els nostres escriptors la regla gramatical propia y genuina del idioma català? No, no la practiquen may, sino que ignorant, per no dir menyspreant, lo propi de casa nostra, se valen de la regla propia del francés els uns, y de la del castellà's altres, que són la major part. Posem, per exemple, ls dos adjectius, *públic* y *privat*. Els italians y ls francesos diuen *públicament* y *privadamente*, els castellans *públicamente* y *privadamente*, y ls catalans de l'epoca clàssica *públicament* y *privada*. Vejis si hi ha cap català de nostre temps que escrigui aquesta darrera forma, y no obstant, es la propia y genuina de nostra llengua.

Pero abans de presentar textos clàssichs que serveixin d'exemple per aquest important tema de sintaxis, farem una petita regressió envers la morfologia, esbrinant, si podem, l'origen d'aquella particula. Com que no estem prou conformes ab l'opinió del Dr. Grandia de que sigui de procedencia semítica, opinió que exposa incidentalment en la segona conferencia filològica de que donàrem compte, preferim, seguint l'opinió de molts altres, cercar son origen en la llengua llatina, que no es pas semítica. L'adverbi qualificatiu llatí sol regoneixers per la terminació *e, iter* o altres; pero en la llatinitat mitjeval s'adoptà en totes les llengües romàniques una forma perifràstica, que consistí en usar *mente*, ablatiu-instrumental del sustantiu *mens*, inteligencia o pensament (de la meteixa arrel que *memento*, recordar, que també's trova en grech), regint l'adjectiu que ab ell concordava, y aixís el dir *devota mente*, *plácida mente*, *tranquilla mente* equivalia a la frase adverbial *tenint el pensament devot, plácid, tranquil*, lo qual es sinònim d'aquesta altra: *estant ab devoció, ab placidesa, ab tranquillitat o d'una manera devota, plácida, tranquila*. A copia d'usar aixéixes expressions correctament forades perquè's referien a moviments animichs o a actes intelctuals, el vulgo ignorant n'empleà desseguida altres d'idéntica forma, pero impropies, com *rápida mente*, *alterna mente*, etc., per xó trovém en el mes antich baix llatí (Lex Sállica) *in alia mente*, que ha dat lloch al italià *altramente*.

De lo dit se desprén que aquí hi ha un adjectiu concordant ab lo sustantiu *ment*. Pero perqué al transormarse en locució adverbial no segueix lo català la meteixa regla que'ls demés idiomes que li son vehins?

Lo fonament de sa sintaxis peculiar relativa a aquet punt pot ésser: o certa practica espeçial y poch usada en el règim dels noms, o l'adverbi llatí terminant en *e*. En el primer cas, seria fonament de la sintaxis adverbial que'ns ocupa alguna de les locucions poch usades com les dels textos següents: «E dix ses bones paraules e savies a la companya» (Crónica den Ramón Muntaner, cap. 230). «Qui volia vaez bons cavaylls e bels e be arreats, lla los pogra veure» (id. cap. 296). O la d'aquest altre, hont s'observa la locució que suposen fonamental al costat meteix de l'adverbi definitiva: «Sie tengat pastar bon pa e bell complidament e bastada al pes qui ordonat hi sia» (Bans dels anys 1372 al 1378, fol 69 girat, en el Arxíu municipal de Barcelona). En el segon cas, tindria importancia demostrativa l'se-

glent text del any 1385: «E haiats per remesos *singularment et distincte* tots bans, calonies e penes civils e criminals» (Varia 40 Petri III, Registre 1560, fol 69, del Arxiu de la Corona d'Aragó), en el que veiem l'adverbi modern terminat en *ment* seguit del altre adverbí llatí *distincte* terminat en *e*, cosa no gens estranya, perquè era molt comú en aquell temps, com se veu en el propi document, l'intercalació en el text de paraules i frases purament llatines. Y com que un adverbí com *distincte* no pot concordar en gènere y nombre ab un substantiu, no's pot repetir lo vocable *ment*. Així devia dir-se, per exemple, *públicament et manifeste, santament et honeste* etc., y posant-se en joch desseguida les lleys de la fonètica, tota vegada que la *e* àtona sona entre nosaltres igual que *a*, en l'escriptura devia predominar aquesta darrera ortografia, y per xo llegim los següents textos, que escullim d'entre lo mes clàssich y pur de la llengua catalana:

«Amagadament *ni cabertat*» (document rossellonés del any 1298, reproduït per J. B. Alart en Documents sur la langue catalane des anciens comtès de Roussillon et de Cerdagne, plana 125.)

«Els desliuraves de la tua preso els ne trameties en llur terra *salvament e segura*» (Crònica den Ramón Muntaner, cap. 1.ª)

«Com lo senyor rey Darago e lo senyor infant Nambos vaeren los pisans *malament e iniqua*» (id. cap. 289.)

«E ha feytes les taules següents ab les quals *facilment e leugera* se poden saber e haver tots los vers mouiments dels corsos celestials e los eclipsis» (Pere IV d'Aragó, pròlech del Tractat d'Astrologia de Pere Gilbert, Dalmau Planas y Jacob Corsuon.)

«E per los quals lus obligue *spacialment e expressa* la dita imposició de la farina» (Clavaria, any 1360, fol 50 girat, en el Arxiu municipal de Barcelona.)

«Haie... a vendre lo dit peix... a tots aquells qui comprar ne volran, e tenir daquell *públicament e manifest*» (Bans dels anys 1372 al 1378, fol 73 girat, en el mateix arxiu.)

Y en provensal, que en moltes ocasions es semblant al català: «*Cruelmen e amara*» (esmentat per Diez en sa Grammaire des langues romanes, vol. II, capítul del adverbí.)

Tant en los manuscrits arxivats com en les obres publicades de literatura catalana clàssica, se troven abundosos exemples de la forma que acabem d'indicar, lo qual vol dir que si volem restaurar la puresa de nostre idioma, hem de pendre per model de sintaxis aqueixos exemples, que son clars y presenten una regla constantment practicada pels antichs escriptors. Sols com una rara excepció trovem en un privilegi del rey Pere I Cerimoniós o del Punyalel firmat en 8 d'Octubre de 1356: «suplican *humilment e devotament* a vos», lo qual s'explica per l'influència que en aquell temps exercia en nostra llengua la literatura italiana; no obstant, el propi document diu poch mes avall: *generalment e singular.*»

Preguem, donchs, a tots los escriptors y periodistes de Catalunya, que's fixin ab lo que acabem d'exposar. Catalunya té sobre aquet punt una sintaxis propia, genuïna, que té sa rahó d'ésser, com suara hem demostrat. Y si tenim en la locució adverbial en *ment* una sintaxis catalana i per què, abandonant-la, hem d'adoptar-ne de forastera?

Potser de moment no's sonarà be aqueixa restauració, perquè no estem encara prou fets al llenguatge català pur, pero ja'ns hi anirem acostumant, agradant-nos cada vegada mes, com mes ens anirem conformant ab lo geni de la llengua catalana.

BONAVENTURA RIERA.

ENGRUNAS

TBBALLEN tant a la desesperada en aquet període electoral los elements de *La Veu*, per veure si encara poden defensar l'arrog que esperen, que les columnes del seu diari van plenes d'excitacions y de tota mena d'arguments persuasius, es a dir, agotant tots los esforços y recursos imaginables pera induhir a tothom a que *vaji a votar*. Aquell «Decalch del ciutadà», especie de parodia dels Manaments de la Lley de Deu (es tant l'esverament que porten en temps d'eleccions, que fins perden l'escripórel religiós) ens va deixar estupefactes y meravellats com qui està presenciant un accident epilèptich. No hi escassejen tampoch llarchs y

apassionats articles encaminats a demostrar les ventajetes y excelencies (no val a riure!) de l'acció política pel sistema electoral espanyol, refutant de passada ab una argumentació sui-generis el procediment contrari que sempre hem defensat nosaltres. Es clar que aquí's toca replicar, perquè'l públich se fassi càrrech dels errors que de bona o mala fe estampen les columnes d'aquell diari. Mes com que no'ns agraden els apassionaments, sino la discussió seria y serena, enemichs com som del l'inconsciencia popular, esperarem que hagi passat tota la febre de les eleccions pera contestar degudament, puix seguint la conducta de sempre, volèm deixar ab tota llibertat d'acció als aficionats al sport electoray, ja que nostre criteri radical no tendeix pas a destorbar a ningú ni a minvar vots, sino que'l manifestem ben alt perquè'l dia que vingui'l desengany se recordi'l públich de lo que nosaltres constantment hem predicat, sense may claudicar.

Així, donchs, que vaji a votar tothom que li dongui la gana, que després ja parlarèm, y farèm brometa de les coses que haurèm vistes.

Als impertèrrits defensors de l'oficialitat de la llengua castellana's hi recomanem aquesta nova que acabem de llegir en un diari:

«En las montañas de Navarra los chicos no van á la escuela porque no entienden á los maestros, que son castellanos. La Prensa pide que los maestros sepan el vascuence y dicen que cosa análoga debe hacerse en Cataluña y otras regiones.»

Que's en sembla d'això? No ha de sortir del cap de qualsevol persona mitjanament entenimentada que la condició mes indispensable per dedicarse a l'ensenyansa es que'ls alumnes entenguin al mestre? Sostenir lo contrari es una aberració que sols cab en cervells formats a lo Romanones, que per cert abunden bastant en l'altra part del Ebre.

Ja fa mols dias que'ls diaris van plens de notícies de la fam d'Andalusia. El comte de Romanones hi fa un viatge per estudiarne las causas y posarhi remey y el telégrafo cada dia ens conta el seguit de xefils que celebra, segurament perquè de las olors s'alimentin els obrers que demanan pa.

Are tot es girar crèdits extraordinaris y dir que es tenen d'emprèndrer obras publicas per sortir d'aquesta situació vergnyosa. Dels diners enviats cada hu procura treuren la millor estella; es fonest que un no se n'adona y els veraders necessitats moltes vegades es queden sense.

Per altre banda no es cap solució la de conjurar una crisi enviant uns cuantos o construint una carretera inútil; això pot ser un pedàs per un any y res més, pero las verdaderas causas subsisteixen y están tan arreladas que es casi imposible l'arrencarlas. Una de las principals es el descuit de la gent d'allà que no conta per res ab las iniciatives individuals y tot ho espera del govern; que no vol pensar may en el demà y va passant els dias de la manera que pot. Y en gran part també la culpa es de quatre senyoranas de Madrid que tenen concentrada en sas mans la major part de la propiedad rústica Andalus y no se'n cuydan gens ni gota. Tenen prou diners per ferho y si saben la seva obligació per contes de veuwer si s'aprofitan de la cosa per conseguir que els hi condonin la contribució, emperdrian grans milloras a las sevas fincas, ab lo que al mateix temps que solucionarian de moment aquesta crisi, farien aumentar de preu las sevas propietats y ab el major rendiment podrien ocupar mes brassos y s'evitarían en el temps a venir la repetició d'aquet estat de cosas.

La Noruega y el seu dret

D'un article publicat ab aquest títul en *La Dépêche* del 18 d'aquest mes en traduhim els següents paragrafs en que's refuta la teoria de la tendència a la formació de grans estats, anys enrrera tant en boga:

Els Noruechs acaban, ab una majoria formidable y ab un entusiasme indescriptible, de votar sa independència. Encara es una nació que's aferma y's constitueix.

Si's degué creure a Hegel y els seus deixebles, comprenenti a Karl Marx, a haver de creure igualment als mestres de la Escola històrica alemanya, el Progrés y la evolució ens portaven cap un règim de

grans pobles, que absorbien poch a poch als petits. Així mateix, asseguran els sociòlechs alemanys, aquests grans pobles es fondrán uns ab altres a no ser que algún d'entre ells subjugui als seus vehins. D'aquesta manera es devia arribar a la *Unitat*... la Unitat aquest ideal de tots els místichs, qualsevol que sia la religió, revelada o humanitarista, a que pertanyien.

En veritat, es precis haverse passat mestre en l'art d'interpretar al revés els fets socials per deduir dels fets històrichs, la constitució probable d'Estats gegants que servirán per arribar a l'Estat únic. En menys d'un segle s'ha vist néixer y constituirse diplomàticament en nacions, Grècia, Bèlgica, Montnegre, Serbia, Rumania, Bulgaria. De fet s'han constituït en estat d'autonomia, quasi d'independència tant complerta, que ningú sent la necessitat de ferla consagrar per un acte diplomàtic, Australia y Nova Zelandia. Heus aquí que Noruega ve a juntarse a aquesta llista. Demà anotarem la constitució definitiva d'Hungria desde ara ja insurreccionada; després la de Bohemia. Igualment es lligitim preveure avans de vint anys la constitució d'un Estat finlandés; y certament, en aquest petit espay, una descomposició de la incoherent y heterogènea monarquia russa, descomposició que donarà vida a quatre o cinch pobles diferents. A l'altre extrém d'Europa marcan las mateixas tendencias: Catalunya vol separarse d'Espanya y tart o d'hora ho conseguirà. S'objectará que en sentit invers la Historia ha registrat la unificació en un Imperi de tots els principats alemanys y la constitució en una monarquia comú del poble italià avans separats en varis Estats. Pero l'argument no es del cas; llassos de vassallatge unían en realitat aquests minúsculs principats a Prussia, a Baviera, a Wurtemberg, o a Saxonia. No mes aquests quatre Estats tenían una existencia realment autònoma. Tres d'ells han desaparegut y podrian molt be renàixer, si, com es d'esperar, la folia pangermanista que amenaça la llibertat d'Europa, coalliga aquesta contra Alemanya y'ls dona una lliadó de las que aprofitan. A Italia set petits pseudo-Estats han escapat al vassallatge d'Austria y han pogut arribar a una verdadera vida nacional en sa unió ab Lombardia. Allí hont hi havia Austria sola hi ha Austria e Italia.

En politica el principi alemany de la concentració de las nacionalitats ha sigut tant clarament desmentit com el principi alemany y marxista de la concentració de las propietats. Avuy s'han d'extirpar de nostre esperit tots aquestos falsos dogmas de la ciencia alemanya, ciencia d'indagacions grandiosas, de monografias doctissimas, pero que lluny de projectar la llum sobre'ls problemes sociològichs, els enfosqueix de bon grat perquè ha oblidat aclarir els seus passos ab la teyera que porta a la veritat, donant el verader sentit de la vida humana, la idea de llibertat.

CAMIL SABATIER.

Bibliografia (1)

SOLITUT, novela per Victor Català: Publicació Joventut.

Solitut no es pas un llibre; es una realitat que la vivim y que la sentim, sense entusiasmos en cap de sos passatjes, pero admirantnos de sa deleitadora sencillesa.

Es la obra de'ls detalls, cap per petit que sigui s'ha escapat de la ploma del autor.

En sas descripcions s'hi respira naturalesa y ab sos tipos s'hi parla. No es lo que'n podriam dir una novela del dia, en la que l'autor procura solament apoderarse del cor del seu llegidor pera ferlo eternir y fins plorar un parell de vegadas a cada capítol. No, no pertany an aquel genre, no conté cap cop d'efecte que us fassi aixecar els cabells de punta, ni cap escena que us fassi posar en tensió nerviosa, al contrari en certs punts fins sembla que us encomani una especie de deixadesa o aclaparament que no us podedu explicar si es degut a que llegiu un llibre o bé que realment vos trobeu entre las montanyes que l'autor descriu.

Solitut, no es una novela per llegirse una sola vegada, es un llibre d'estudi, com més el llegiu mes horitzons nous hi descubriu; cosas que al primer cop de ferho vos havian passat desapercubudes després se us

(1) Un descuit involuntari ha sigut la causa de que no surtis a son degut temps la present nota.

presentan ab una grandiositat magistral, y d'altres que us las veyeu al devant com obstacles impossibles de passar, després sembla que ja las saltariau y mes tart ja las heu passat.

Els tipos tots son de carn y ossos y mostran un estudi psicològic grandios. El que podriam posar en primer terme es el del pastor, l'home de la montanya que ab sa encisadora parla us la fa veure, el poeta inconscient que d'una sola roca en fa una rondalla poemàtica, y l'home tot cor que us fa aborir el pervers. El segon, tant gran com el primer, es la Mila. La dona de ciutat que a l'anar a la montanya l'hi agafa el mal qu'ella encomana al que per primera volta hi va: l'acaplament, la *solitut*. La dona que una sola vegada desconfia del pastor, creyentse que l'atalaga tant sols per satisfer son instint carnal y després es dona vergonya d'haver caigut en aquet ridicol pensament; la que a voltas dubta de si es que'l pastor sent amor per ella y que en certs moments fins s'ho assegura al enterarse de la seva edat cau del cim tant enlairat en que's trobava al fons d'un precipici que may s'acaba.

El que segueix es el marit: en Matias, l'home que sembla no haver nascut per altre cosa que per menjar y dormir, (el retrato de la *gent de l'ordre*) mes tart se troba que havia vingut al mon per alguna cosa: havia nascut per jugador. L'home que avants d'entregar-se en cos y ànima a aquet *vici*, era fresch y rublert de bonas carns; esdevé esllanguit y ullerós al llessarshi.

Segueixen després l'ànima, el cassador de frau, l'home bestia. L'hereu l'home vulgar; ab las envejas del ignorant ó bé fillas del despit. En Baldiret, el rabadà del pastor sedent de rondallas sempre rialler, plé d'alegria propia de la seva ingenuïtat y la gent de Sant Pons abont hi està encarnada magistralment l'inconsciencia de las masas.

Aixó es tot lo que us puch dir de *Solitut*; son las meas impresions, y perque poguen jutjar si son justas, a continuació en publico dos fragments d'un mateix capítol.

J. SANXO Y FARRERONS.

EN LA CREU.

Totes les serenors de sa alegria s'havien fos ab les nuvolades de la preocupació que'ls invadi.

El pastor, després d'escorxat el llebot, guarní un fogó en un cloterall de roques, hi posà unes graelles fetes ab brochs retorts d'un cervet solitari que hi havia allà prop, y en les graelles hi espatarrà'l cadavre, obert per la moytat a tall de llibre y ben refregat de dins y fores ab un gra d'all y quatre gotes d'oli. Ab aquell adob y el de sa mateixa sang a mitj escórrer, el llebot se rostí y ells, cap-baixos y remugant cada hu sos pensaments, se'l menjaren a crema-dent y ab gana, mes sense pler; y aquell esmorzar que segons el pastor havia de tenir més gustos que una pubilla casadora, y que'ls hauria tingut en realitat sense l'amargantor del estrany desdijuni, no fou altra cosa que la trista satisfacció d'una necessitat animal.

De tant en tant, y mentres menjavan, la Mila, presa de recels, aixecava vivament el cap com pera sorprendre de nou al espieta al cim del tallat de l'Orga, fins que'l pastor li digué:

— Vos escarrassèu pas, dona de Deu; tingueu pas por que hi torni per avuy a vora nostra. Anch que seguissin els civils tota la montanya n'atraparian pas farú de la mala bestia... Ell sotji y fa de les seues mentris es pas vist, mes un cop se'l descobri, com si se'l dragués la terra... Miréu com ha pas tornat a la ermita després de la estamenya dels conys... Mes, ah! Aixó cal d'adobarho d'una vegada, y si es pas ell qui s'arrija a nosatros, mancarà pas qui s'arrija a n'ell...—

La Mila aturà'l tall camí de la boca, y digué ab tremolor en la veu:

— Pastor, per l'amor de Deu Dexeulo estar, dexeulo estar a n'aqueix home... No li digueu res...

— Mengèu, mengèu, ermitana, y vos deü pas desori... Aixó es cosa meua...

— Per l'amor de Deu, pastor, que deü tenir mala babal... May m'havia fet por y ara comensa a fermeu...

— Crenyeu pas per vos, mentris jo visca. Sé pas per què, mes es així: sempre li hay fet més basarda que la creu al dimoni, y ha pas may gosat a mirarme de cara ab els seus uys de brufo... Ab els conys, ab la ermita, ab tota cosa s'hi desvergonyirà perque conti ab la dreta del vostre home, mes ab vós s'hi atrevirà pas, perque sab pla bé que no li perdonaria!—

El pastor deixà anar aquelles paraules en el seguit de la preocupació, mes a la Mila li anaren de dret al cor. Commo-guda, ab un nus a la gola, feu solsamant:

— Pastor... pastor...— y dugues llàgrimes grosses, clares, li rodolaren cara avall.

El pastor s'esparpellà ab vivesa, com un tocacón sorprés pel dia.

— Cóm es aixó, ermitana! Vuy pas que vos encaganyeu ab aquestes deries si volèu pas renyir ab mi!— Se posà a riure

esforçantshi.—Feu tant mateix massa cabal de les paraules, vós, y aixó vingui pas a tom... Devegades un hom xerra, xerra, sense pensar que seu dónes, y després... Vaja, gequim-ho estar assí y se'n parli pas més, ¿sentiu? Desarem les to-vayes y tornarem amunt si vos plan, si no perillaria que'ns hi vinguessin a cercar ab un fanal!— Y llessant els óssos y desient el fogó d'un cop de peu, ficà al sorròls fòtills que havia tret per l'esmorzar, y en un girant d'ulls estigué a punt de marxar.

— M'estima! M'estima!— se declarà resoltament la dona pera ella mateixa.— No ho vol dir, no vol que jo ho sospiti, però m'estima!

«Callaren de nou. En Matias, l'Ànima, la ermita... ganderies, renynes, estretors, tristesses... punyides de totes menes, en voladores verinoses, zumzejavan en sos caps, orejats per la fresca puríssima del Cimalt. Fins que'l pastor, encara ab la mirada perduda sobre Murons, tornà d'una veu incerta:

— Ah! les viles, les viles!... Que'n fan de mal al món! Cataus de pesta y de dolenteria... M'estimi més un roch de la montanya que tot aquey sementer de cases... Sense les viles cauria pas tant d'ànima al infern, ni viurien pas ab tant desossech les famílies... May m'hi som atrapat bé en aqueixes estreteres, y sempre que hi vay, hi badi cercant el cel, com una oveya boja. Miréu, a la mena juvenesa, bon temps després de viudo, m'havien dit de plantarhi assí avay una carniceria; me feyan por bons pactes, mes hi vay pas voler sobre res... Y aixó qu'estava pas com està avuy: hi havia pas tant de vici escampat ni tanta casa de perdemet, trenta cinch anys avay...

La Mila, sorpresa, tingué una curiositat:

— ¿Trenta cinch anys, diheu? Donchs ¿quants ne teniu vós, pastor?

El pastor girà'l cap vers ella, altra volta ab sa mitja rialleta als llabris.

— ¿Cóns diriau, ermitana?

— ¿Jo?... Vos en feya... una quarantena...

Malgrat son estat d'ànim, al pastor se li escapà una rialla plena, al oír aquelles paraules.

— Alabat sia Deu! Vós sí que me feu pas la mota grassal! Ah, ah, ah! Seu plaga, tant mateix!...— Y veyent a la dona tota desconcertada per son divertiment, hi rigué encara més: — Santa Lluci vos mellori la vista, y mentris tant, con atrapi el marxant d'uyeres, vos en vuyeu comprar unes de ben fines...

— Donchs ¿volèu dir, pastor...?

— Que vos en descurdyu massa bella colla y jo hi pusqui pas estar ab aqueys comptes y bescomptes...

— ¿Així?...—

— Pel janer vinent, si'm toqui pas avans el cop de creu, ne fay xeixanta quatre...

Aquell dia havia sigut pera la Mila un dels més plens d'emocions fortes de tota mena, mes cap, potser, ni les de Pas-de-Llamps, ni la de l'Orga, ni les mateixes revelacions sobre en Matias, hi havien fet tant de eop com la que acabava de ferir-la. Ni mestressa fou de disfressarla: ab el front densament esblaymat, com si anés a pendre-la un trevall, protestà de lo que deya'l pastor, ab un etzarament de totes ses faccions. El pastor, errantse respecte a la naturalesa d'aquella impressió y creyent a la dona senzillament admirada, li tragué'l compte pel cap dels dits, ab gran aplech de dates y recordances.

La dona no l'ohi de res: son pensament li esvolategava dins del crani, ab l'esvolatech barroher y descompasat d'un pòls en gran febrada.

— Vetaquí la virtut! Vetaquí la quietesa! Vetaquí la temperansa!...— D'una estreta espasmódica dels punys sobre la falda, els nusets dels dits li petaren.— Xeixanta quatre anys! Errada dolorosa, cosa repugnant la que li havia passat!...— Y mentres fou al Cimalt no pogué sortir del cercol viciós del terrible descobriment.

L'home, després d'haver parlat una mica d'ell, tornà a n'en Matias, fent advertencies a la dona y donantli consells encaminadors.

— Perdèu encara pas del tot les fiances... Devegades, qui sab!... Amoixeulo, miréu que's quedi a casa sens escridassar. lo... Digueuli que no vos giqui estar sola. Pot éssere que cregui...

Mes la Mila sentia aquelles exhortacions externament, sense que le toquessin a la comprensió, y l'ayre fort y acanalat que li feya debategar com una flàmula'l corn del devantal, se les enduyà ràpidament enllà, camí de les coses perdudes. Fins que'l pastor, reparant en sa distracció y veyentla estremendir de cap a peus, va preguntarlí:

— ¿Que vos atrapéu pas bé, ermitana?

— Sí... no... Ting un xich de frescor...

L'home va aixecarse desseguida.

Qui vos ho feya pas dire, dona de Deu! Jo estigui pas a la vostra peya, veyèu!... Anèm, anèm cap avay!...

La mar encara com un gran cay d'eyna d'acer ferit pel sol llampegaba allà al lluny. La dona apartantne la mirada ab un despit rencorós, pensà:

— No hi ha res cert al món... Tot son mentides, faules enganyadores...

Comensaren de baixar per la banda de llevant. No hi havia un dit de planer en aquell encruentament de venes y regalzes que duyan al Ull de Corberes, la naixensa del collet. Ne deyan d'aquella baxada'l's Rellicalls de la Calavera per unes betes calises que de tros en tros els escalonaban a manera de branilles pelades d'una costellada antètica. En aquell clap de la montanya hi creixia bona barreja d'herbes medicinoses que les pagues dels masos coneixian prou bé, recullintles a son temps pera ferne begudes y cataplasmes pera besties y persones; y allà era hont el cassador de frau havia atrapat a la Marieta de Sant Pons, que hi feya son arpelech, y li havia deixat anar la mala suposansa sobre'l pastor y la Mila. Y el pastor, al passahri, va recordarsen y el desitj de càstich y venjença que comensava a criar contra l'espieta, prengué més forsa, com una foguera al aventarse.

La Mila, a son torn, tot seguit al home lo més d'aprop possible, no li treya així que podia'l's ulls de sobre. Retuda fortament pel darrer desengany, havia recobrat ben depressa la finor de la vista y ja no li calian ulleres de cap mena. Pel desllivell de la baixada, el cap del pastor li venia tres o quatre palms pel devall d'ella y podia ferne un examen implacable. Y ara sí que'l veyia tal y com era, sense les teranyines ilusories. Ben cert que sa barbameca, sos curts y fins cabells castans sens una espurna blanca, y sa agilitat de persona magrantina, desconcertavan al primer cop d'ull però ben mirat y remirat, els anys li ressortian com una taca al sol. Aquells mateixos cabells foscos tenian el desllustrat, el destenyiment de les coses antigues; la pell, sense greix al dessota, s'apla-cava als óssos en les prominencies y's frunzia tota ab petites arrugues de paper matxucat en els cloteralls de les conques, en els vessants de les galtes, entorn dels ventalls de les orelles; ses ungles tenien la duresa de les del corb, y els desllorigadors de sos genolls y munyuecs trahian a voltes el rovellament senil. No, no, ben mirat no quedavan dubtes: el pastor no era pas lo que semblava de moment.

L'emparèll de pensament ab el seu home. Aquest un jove ab ànima de vell, l'altre un vell ab aparences de jove. En tots dos l'anomalia, la eterna anomalia que la perseguia a n'ella sense parar, emmatzinantli y destruintli la vida!... La dona tornà a sentir la negra desolació exasperada del vensut contra tot dret y rahó. — Tot desfet, tot perdut per arreu!... Un negat!... Un vell!...— Y's mossegava'l's llabris fins a ferlos sangrar, y el seny se li enterbolia.

— ¿Per què no allargar un peu més de lo degut y acabar d'una vegada, rodolant de dalt a baix per la roquetera?— s'arribà a preguntar tot baixant ab compte y assegurantse, ara un pas, ara un altre...

En un bossí més perillós, el pastor li donà la mà per aguantarla. Aquell contacte aleshores fou tan repugnant a la dona, que li revoltà les sangs. Atraccions, escalfors, peca dors desitjos del Pas-de-Llamps, que baixos, que ignominiosos li semblaren aral!

...Quan arribà a la ermita se sentia'l cor flach y el cap com una esfera buyda ab clova dolorosa. De la gran passejada d'aquell dia no'n servava més que la tortura de la impressió depriment.

— Un negat!... Un vell!... Un negat!... Un vell!...—

VÍCTOR CATALÀ.

NOVAS

La mort del ximí literat n'Emili Vilanova, irreparable perdua per la nostra literatura, ha sigut fonament sentida dintre'l catalanisme, y d'ella palem en altre lloch d'aquet nombre. Benhaurada sia sa memoria.

Errada.—S'advertix que'l nombre pasat de nostre quizenari aparegué, per error de caixa, ab la data de 15 de juliol en lloch de 15 d'agost, lo qual deuen tenir present els coleccionadors.

L'onzè de setembre.—El nombre vinent de LA DEVANtera surtirà'l dia 11 en lloch del 15, y estará dedicat per complet a la commemoració de la perdua de llivertat de Catalunya.

Lulisme.—Se diu que prompte's publicarà a Bohemia una traducció txeica del libre *Amich e Amat* de nostre Ramon Llull, feta per un jove y florejat escriptor d'aquella terra, ab dibuixos del célebre artista Billek.

Certamen.—S'ha publicat lo cartell—convocatoria del certamen literari de Sant Andreu de Palomar que deura celebrarse'l dia 30 de novembre. Los treballs, redactats en català y en la forma que s'acostuma, tindran de presentarse al Centre Popular Catalaniista, Casanovas, 60, Sant Andreu de Palomar (Barcelona), abans del dia 10 de novembre vinent.

Orfeons.—L'orfeó de Llusanés, floreixent societat coral que compta quatre anys d'existència, ha donat varis concerts de música escullida y motius populars catalans en la ciutat de Berga, sollicitat per la corporació catalaniista «Catalunya Autònoma».

—També l'Orfeó Barceloní, donà'l dia 24 un escullit concert en el Cassino de Sans, ab motiu de la festa major d'aquella barriada.

Associació protectora de la Enseyansa Catalana.—Lo invertit durant lo mes pasat per aquesta Associació en subvencions a las Escuelas Catalanas importa Ptas. 220.

S'admeten donatius en el domicili del secretari: Cadena, 9, 1.ª 2.ª, Barcelona.

Establiment tipografich de Joseph ORTEGA.—S. Pau, 96.—Barcelona.